

Οδηγός για υπεύθυνους/-ες χάραξης πολιτικής και επαγγελματίες σχετικά με τους μηχανισμούς νομιμοποίησης για άτομα που μεταβαίνουν στην ενήλικη ζωή.

Ευχαριστίες:

Το παρόν έγγραφο συντάχθηκε από τη Laetitia Van der Vennet, Ανώτερη Υπάλληλο Υπεράσπισης στην PICUM, και την επιμέλεια ανέλαβε η Michele LeVoy, Διευθύντρια στην PICUM.

© PICUM, 2023

Σχεδιασμός: www.chocolatejesus.be

Εικόνα εξωφύλλου: iStock - Mixetto

Η παρούσα έκθεση έλαβε χρηματοδοτική υποστήριξη από το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση και την κοινωνική καινοτομία "EaSI" (2021-2027). Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να ανατρέξετε στη διεύθυνση: <http://ec.europa.eu/social/easi>. περιέχονται στην παρούσα έκδοση δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη την επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

This paper has been supported by the European Philanthropic Initiative for Migration (EPIM), a collaborative initiative of the Network of European Foundation.

Πίνακας περιεχομένων

Γλωσσάριο	4
Γιατί χρειάζεται αυτός ο οδηγός;	6
Σχεδιασμός μηχανισμών νομιμοποίησης για παιδιά και νέους που μεταβαίνουν στην ενηλικίωση	8
Διαδικασίες για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού: Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού στο επίκεντρο των συστημάτων και των αποφάσεων για τη μετανάστευση.	10
Λεπτομέρειες της άδειας διαμονής που εκδόθηκε.	12
Διαδικαστικές εγγυήσεις ειδικά για τα παιδιά.	16
Φροντίδα, μεταγενέστερη φροντίδα και η διασταύρωσή τους με την πρόσβαση σε ασφαλές καθεστώς ή άδεια διαμονής	18
Άλλα πράγματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη	19
Συμπεράσματα και συστάσεις	24

Γλωσσάριο

Ο όρος **απομάκρυνση ενηλικίωσης** αναφέρεται στην απώλεια των δικαιωμάτων που βιώνουν τα παιδιά όταν γίνονται 18 ετών και η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού και άλλες ειδικές για τα παιδιά διατάξεις που δεν ισχύουν πλέον γι' αυτά.

Ο όρος **αποχωρών από τη φροντίδα** αναφέρεται σε ένα νεαρό άτομο που ήταν υπό φροντίδα (εκτός του πατρικού του σπιτιού) κατά τη διάρκεια της παιδικής του ηλικίας¹.

Παιδί είναι κάθε άτομο ηλικίας κάτω των 18 ετών.^{2 3}

Μια **βιώσιμη λύση** είναι είτε η ένταξη στη χώρα διαμονής, είτε η επανεγκατάσταση ή η επανένωση με μέλη της οικογένειας στη χώρα καταγωγής ή σε τρίτη χώρα. Χρησιμοποιείται εδώ «σημαίνοντας ένα σύστημα που προστατεύει μακροπρόθεσμα τα συμφέροντα και την ευημερία του παιδιού και είναι βιώσιμο και ασφαλές από αυτή την άποψη. Το αποτέλεσμα θα πρέπει να διασφαλίζει ότι το παιδί είναι σε θέση να αναπτυχθεί μέχρι την ενηλικίωση, σε ένα περιβάλλον που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του και θα εκπληρώνει τα δικαιώματά του, όπως αυτά ορίζονται από τη[Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού], και δεν θα θέτει το παιδί σε κίνδυνο δίωξης ή σοβαρής βλάβης.»⁴

Ως **κηδεμόνας** μπορεί να νοηθεί «ένα πρόσωπο που προορίζεται ή ορίζεται για να υποστηρίξει, να βοηθά και, όπου προβλέπεται από τον νόμο, να εκπροσωπεί ασυνόδευτα παιδιά ή παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους σε διαδικασίες που τα αφορούν. (...) Ο/Η κηδεμόνας ενεργεί ανεξάρτητα για να διασφαλίσει ότι τα δικαιώματα, τα συμφέροντα και η ευημερία του παιδιού είναι εγγυημένα.»⁵ Το πρόσωπο ή ο οργανισμός (που με τη σειρά του εκπροσωπείται από ένα μέλος του προσωπικού/άτομο) «ενεργεί ως σύνδεσμος μεταξύ του παιδιού και όλων των άλλων ενδιαφερομένων μερών που έχουν ευθύνες απέναντί του.»^{6 7}

Νομική συνδρομή είναι «η νομική βοήθεια που παρέχεται δωρεάν από δικηγόρους σε άτομα, ώστε να διασφαλίζεται ότι μπορούν να ασκήσουν αποτελεσματικά το δικαίωμά τους στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη.»⁸

1 OECD, 2022, [Assisting Care Leavers. Time for action](#), στα αγγλικά.

2 Άρθρο 1, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού.

3 Σημείωση ότι, στην PICUM, χρησιμοποιούμε τον όρο «παιδί» και όχι «ανήλικος», καθώς η Σύμβαση του ΟΗΕ αναφέρεται στα «δικαιώματα του π...» και έχει σχεδόν καθολική επικύρωση, άρα μια συνολική παγκόσμια αποδοχή του νομικού ορίου ηλικίας για τα «παιδιά».

4 UNICEF, IOM, UN Human Rights, Save the Children, ECRE, PICUM και Child Circle, 2019, [Guidance to respect children's rights in return policies and practices Focus on the EU legal framework](#), στα αγγλικά, σελ. 5.

5 Συμβούλιο της Ευρώπης, 2022, [Appendix to Recommendation CM/Rec\(2019\)11 Guiding principles and implementing guidelines for effective guardianship for unaccompanied and separated children in the context of migration](#), στα αγγλικά, σελ. 12.

6 όπου και προηγουμένως

7 Σημειώστε ότι η νομοθεσία της ΕΕ για τη μετανάστευση συχνά αναφέρεται σε «νόμιμο/-η εκπρόσωπο» αντί για «κηδεμόνα» και ότι υπάρχουν διαφορετικοί ορισμοί και πλαίσια πολιτικής. Βλέπε για παράδειγμα Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, 2024, [Guardianship of unaccompanied minors](#), στα αγγλικά.

8 Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, [Free legal aid in immigration procedures](#), ιστοσελίδα [πρόσβαση 10 Ιουλίου 2024]

Το **σχέδιο ζωής** είναι «ένα σχέδιο, το οποίο καταρτίζεται και αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ του ανηλίκου και των αρχών της χώρας υποδοχής, το οποίο εκπροσωπείται από έναν/μία διορισμένο/-η επαγγελματία, με τη συμβολή διαφόρων άλλων επαγγελματιών. Τα σχέδια ζωής είναι ολιστικά, εξατομικευμένα, ευέλικτα εργαλεία.»⁹ «Λαμβάνει υπόψη μια ποικιλία παρελθοντικών και υποκείμενων ζητημάτων (...) [και] τα συνδέει με το παρόν, συμπεριλαμβανομένων των προσδοκιών και των αντιλήψεων του ανηλίκου, της νομικής κατάστασης και των ευκαιριών τόσο στη χώρα υποδοχής όσο και στη χώρα καταγωγής, και επιδιώκει να αποσαφηνίσει και να βελτιώσει τις μελλοντικές προοπτικές του ανηλίκου, διασφαλίζοντας ότι τα βέλτιστα συμφέροντα γίνονται σεβαστά, τα δικαιώματα διατηρούνται και ότι ο/η ανήλικος/-η υποστηρίζεται ώστε να αναπτύξει τις δεξιότητες που είναι απαραίτητες για να γίνει ένας/μία πλήρης και ενεργός/-ή συμμετέχων/-ουσα στην κοινωνία.»¹⁰

Ένας/Μία **μετανάστης/-ρια χωρίς χαρτιά** ζει σε μια χώρα όπου η διαμονή του/της δεν αναγνωρίζεται επίσημα. Πολλοί/-ές είχαν άδειες διαμονής που συνδέονταν με την εργασία, τις σπουδές, την οικογένεια ή τη διεθνή προστασία, αλλά οι άδειες αυτές ήταν είτε προσωρινές είτε πολύ επισφαλείς και η ισχύς τους έληξε. Τα παιδιά που γεννιούνται από γονείς χωρίς χαρτιά κληρονομούν αυτό το επισφαλές καθεστώς διαμονής.

Η νομιμοποίηση αναφέρεται σε οποιαδήποτε διαδικασία μέσω της οποίας κάποιος/-α μπορεί να λάβει άδεια παραμονής από μια αρμόδια κυβερνητική αρχή που επιτρέπει – «νομιμοποιεί» – την παραμονή του/της στη χώρα στην οποία διαμένει. Το άτομο υποβάλλει αίτηση για τις διαδικασίες αυτές από το εσωτερικό της χώρας, ακόμη και όταν διαμένει παράτυπα, σε αντίθεση με τις άδειες διαμονής και εργασίας που πρέπει να ζητηθούν από άλλη χώρα. Υπάρχουν δύο βασικά υποσύνολα νομιμοποιήσεων: τα προγράμματα νομιμοποίησης, τα οποία έχουν περιορισμένη χρονική περίοδο για την υποβολή αιτήσεων, και οι μηχανισμοί διαρκούς νομιμοποίησης, όπου οι αιτήσεις γίνονται δεκτές σε συνεχή βάση.¹¹

Η μετάβαση στην ενηλικίωση μπορεί να γίνει κατανοητή ως «η ανάληψη νέων ρόλων και καθηκόντων που σχετίζονται με την απόκτηση αυτονομίας και κοινωνικής ένταξης, η οποία κορυφώνεται με την επίτευξη εκπαίδευσης, κατάρτισης, εργασίας, ώριμων σχέσεων, οικονομικής και στεγαστικής ανεξαρτησίας.»¹²

9 Drammeh L, 2010, [Life Projects for unaccompanied migrant minors. A handbook for front-line professionals](#), Δημοσιεύσεις Συμβουλίου της Ευρώπης, στα αγγλικά, σελ. 9.

10 Drammeh L, 2010, [Life Projects for unaccompanied migrant minors. A handbook for front-line professionals](#), στα αγγλικά, Δημοσιεύσεις Συμβουλίου της Ευρώπης.

11 Ορισμός από την PICUM, 2023, [Regularisation mechanisms and programmes: why they matter and how to design them](#), στα αγγλικά

12 López, M.L., Santos, I., Bravo, A. and del Valle, J.F., 2013, The process of transition to adulthood of young people fostered by the child welfare system. An. Psicol., 29, 187-196- αναφορά γίνεται στο Gullo, F., García-Alba, L., Bravo, A., del Valle, J.F., 2021, [Crossing Countries and Crossing Ages: The Difficult Transition to Adulthood of Unaccompanied Migrant Care Leavers](#), International Journal of Environmental Research and Public Health, 18, 6935- αναφορά γίνεται επίσης και στο PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: supporting children in their transition into adulthood](#), στα αγγλικά.

Γιατί χρειάζεται αυτός ο οδηγός;

Μας έχει γίνει σαφές, χάρη στο μακροχρόνιο έργο μας για τη μετάβαση στην ενηλικίωση, ότι η ικανότητα - ή η αδυναμία - των παιδιών και των νέων να αποκτήσουν άδεια διαμονής που διαρκεί μέχρι την ενηλικίωση είναι ένα καίριο ζήτημα. Η ζωή όλων μας καθορίζεται από το καθεστώς διαμονής που έχουμε - νομιμοποιημένο ή παράτυπο, ασφαλές ή ανασφαλές. Το καθεστώς διαμονής μας, και συχνά η άδεια διαμονής που συνδέεται με αυτό, επηρεάζει το κατά πόσον μπορούμε να έχουμε πρόσβαση στις υπηρεσίες που χρειαζόμαστε και το να οικοδομήσουμε το μέλλον που θέλουμε για εμάς και την οικογένειά μας. Αυτό ισχύει και για τα παιδιά και τους νέους/-ες μετανάστες/-ριες που γίνονται ενήλικες στην Ευρώπη. Ωστόσο, αμέτρητα εμπόδια εμποδίζουν τα παιδιά και τους νέους να αποκτήσουν πρόσβαση σε ένα ασφαλές καθεστώς διαμονής ή άδεια που διαρκεί μέχρι την ενηλικίωση. Και αυτό γιατί τα συστήματα μετανάστευσης συνολικά δεν περιλαμβάνουν συνήθως ορθές διαδικασίες υπέρ του συμφέροντος του παιδιού. Υπάρχει επίσης έλλειψη μηχανισμών νομιμοποίησης σε ορισμένες χώρες.¹³ Όπου υπάρχουν μηχανισμοί νομιμοποίησης, μπορεί να είναι δύσκολο να έχουν πρόσβαση σε αυτούς τα παιδιά ή οι νέοι.

Η συγκεκριμένη δημοσίευση βασίζεται στην εκτεταμένη χαρτογράφηση των θεμάτων που αφορούν τη μετάβαση στην ενηλικίωση¹⁴ και έχει ως στόχο να βοηθήσει όσους/-ες καταρτίζουν πολιτικές σχετικά με τις άδειες διαμονής να σκεφτούν τα ζητήματα που είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τα παιδιά και τους νέους/-ες μετανάστες/-ριες. Στόχος της είναι επίσης να δώσει εργαλεία στους/στις πολλούς/-ές κοινωνικούς/-ές λειτουργούς, δικηγόρους, κηδεμόνες και άλλους/-ες επαγγελματίες που βοηθούν τα παιδιά και τους νέους μετανάστες να αποκτήσουν καθεστώς/άδεια παραμονής.

Πρέπει να γίνουν πολλά για να μπορέσουν όλα τα παιδιά και οι νέοι να ξεκινήσουν τη ζωή τους ως ενήλικες από την ασφάλεια που παρέχει μια ασφαλής άδεια διαμονής, αλλά είναι εφικτό. Με την εφαρμογή και την επένδυση στα μέτρα που παρατίθενται στην παρούσα οδηγία, οι κυβερνήσεις μπορούν να δημιουργήσουν ένα (πιο) ασφαλές και πιο σταθερό σημείο εκκίνησης για αυτά τα παιδιά και τους νέους, ενώ παράλληλα θα εκπληρώνουν τις διεθνείς θεμελιώδεις δεσμεύσεις τους και τις υποχρεώσεις τους για τα δικαιώματα των παιδιών.¹⁵

13 Βλέπε PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: supporting children into adulthood](#), στα αγγλικά, Παράρτημα 2 για λεπτομερείς περιγραφές των μηχανισμών νομιμοποίησης που είναι διαθέσιμοι για τα παιδιά και τους νέους χωρίς χαρτιά που μεταβαίνουν στην ενηλικίωση στο Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Ισπανία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Εκείνη την εποχή (2022), μόνο η Γερμανία και η Ισπανία διέθεταν μηχανισμούς που βοηθούσαν στην αποτροπή της ενηλικίωσης των παιδιών που τα καθιστά παράτυπα.

14 Για παράδειγμα PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: supporting children into adulthood](#), στα αγγλικά, Oxfam και Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 2021, [Teach us for what is coming. The transition into adulthood of foreign unaccompanied minors in Europe: περιπτωσιολογικές μελέτες από τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ιταλία και τις Κάτω Χώρες](#), στα αγγλικά, Ίδρυμα ISMU, UNICEF, Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και ΔΟΜ, 2019, [At a Crossroads. Unaccompanied and Separated Children in their Transition to Adulthood in Italy](#), στα αγγλικά, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, 2022, [Transition of unaccompanied minors to adulthood](#), στα αγγλικά, EMN Inform

15 Για παιδιά: ελευθερία από διακρίσεις (άρθρο 2 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού - UNCRC), υπεροχή του συμφέροντος του παιδιού, προστασία και φροντίδα (άρθρο 3 UNCRC, άρθρο 24 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ - CFEU), προσοχή στις απόψεις των ατόμων (άρθρο 12 UNCRC, άρθρο 24 CFEU), προστασία από τη βία (άρθρο 19 UNCRC), δικαίωμα σε προστατευτική φροντίδα (άρθρο 20 UNCRC), προστασία και υποστήριξη σε παιδιά αιτούντες/-ούσες άσυλο και πρόσφυγες (άρθρο 22 UNCRC), υψηλότερο εφικτό επίπεδο υγείας (άρθρο 24 UNCRC), κ.λπ. Για τους νέους: δικαίωμα στην εργασία (άρθρο 6, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα - UNCESCR), επαρκές βιοτικό επίπεδο (άρθρο 11 UNCESCR), σωματική και ψυχική υγεία (άρθρο 12 UNCESCR), εκπαίδευση (άρθρο 13 UNCESCR), αυτοδιάθεση (άρθρο 1 Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα - UNCCPR), αποτελεσματική προσφυγή (άρθρο 2 UNCCPR), ελευθερία από βασανιστήρια ή σκληρή μεταχείριση (άρθρο 7 UNCCPR) κ.λπ.

Η εξασφάλιση μιας άδειας παραμονής που διαρκεί μέχρι την ενηλικίωση είναι ένα κρίσιμο βήμα στην πολύπλοκη διαδικασία απόκτησης δεξιοτήτων ζωής, οικοδόμησης ενός δικτύου και διευθέτησης των πραγμάτων που αποτελεί τη μετάβαση στην ενηλικίωση. Η δημοσίευση της PICUM [Κάνοντας τη διαφορά: μια συλλογή έργων και πρακτικών που βοηθούν τα παιδιά μεταναστών να μεταβούν στην ενηλικίωση](#) παρέχει έμπνευση στους/στις επαγγελματίες για το πώς να παρέχουν υποστήριξη σε ένα ευρύ φάσμα τομέων όπως η στέγαση, η φροντίδα και η μεταγενέστερη φροντίδα, η υποστήριξη της ψυχικής υγείας κ.λπ.

Σχεδιασμός μηχανισμών νομιμοποίησης για παιδιά και νέους που μεταβαίνουν στην ενηλικίωση

Θα μπορούσε κανείς/καμία να σκεφτεί ότι όλες οι διαδικασίες παραμονής, είτε πρόκειται για μηχανισμούς νομιμοποίησης, είτε για προγράμματα ή πρωτοβουλίες, θα πρέπει να είναι σχεδιασμένες με τον ίδιο τρόπο για όλους/όλες. Η ιδέα ότι ισότητα σημαίνει ίσες ευκαιρίες. Αλλά αυτό δεν είναι αλήθεια. Τα μέτρα νομιμοποίησης θα πρέπει να σχεδιάζονται με γνώμονα τους/τις ενδιαφερόμενους/-ες - τόσο τους/τις αιτούντες/-ουσες όσο και το διοικητικό προσωπικό που τα επεξεργάζεται. Στη συγκεκριμένη περίπτωση: με γνώμονα τα παιδιά και τους/τις νέους/-ες μετανάστες/-ριες.

Για να βοηθήσουμε αυτή τη μετάβαση σε ανθρωποκεντρικές διαδικασίες μετανάστευσης και διαμονής, καλύπτουμε εδώ διάφορες πτυχές των διαδικασιών αυτών: τα στοιχεία που πρέπει να έχουν όλες οι διαδικασίες διαμονής, αυτά που πρέπει να εφαρμόζονται

ειδικά για τα παιδιά και τους νέους και πρόσθετες πτυχές ορισμένων παιδιών και νέων μεταναστών/-ριών που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Ενώ όλα αυτά θα πρέπει να υπάρχουν, ορισμένα στοιχεία πρέπει να προσαρμοστούν στα άτομα που υποβάλλουν ή είναι πιθανότερο να υποβάλουν αίτηση για την άδεια. Στην προκειμένη περίπτωση: παιδιά και νέοι, οι οποίοι είναι είτε ασυνόδευτοι είτε μέλη οικογένειας και είτε δεν διαθέτουν έγγραφα είτε έχουν επισφαλές καθεστώς διαμονής (π.χ. προσωρινή άδεια, αναστολή απέλασης). Το υπόλοιπο του παρόντος εγγράφου αναλύει αυτές τις διαφορετικές πτυχές και προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν ή να είναι προσαρμοσμένες στα παιδιά ή/και τους νέους.

Υποδεικνύουμε με ποια από τα δέκα στοιχεία τέμνονται οι πτυχές που παρατίθενται παρακάτω.

Δέκα βασικά στοιχεία που συμβάλλουν στο να γίνουν τα μέτρα νομιμοποίησης δίκαια και ανθρώπινα

Κάθε πρόγραμμα, μηχανισμός ή πρωτοβουλία νομιμοποίησης για να λειτουργήσει σωστά και να είναι αποτελεσματική, γρήγορη, ανθρώπινη και δίκαιη, πρέπει να πληροί τις απαραίτητες εγγυήσεις και να έχει ορισμένα χαρακτηριστικά. Με βάση την εμπειρογνωμοσύνη της PICUM και των μελών της, προσδιορίσαμε δέκα βασικά στοιχεία στην έκθεσή μας [Μηχανισμοί και προγράμματα νομιμοποίησης: Γιατί έχουν σημασία και πώς να τις σχεδιάσετε](#)¹⁶

Αυτά είναι:

- 1.** Οι ίδιοι οι άνθρωποι χωρίς χαρτιά μπορούν να υποβάλουν αίτηση, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών.
- 2.** Η κοινωνία των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των οργανώσεων μεταναστών/-ριών και προσφύγων, να συμμετέχουν στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την αξιολόγηση του προγράμματος.
- 3.** Οι αποφάσεις να βασίζονται σε σαφή, αντικειμενικά κριτήρια.
- 4.** Οι λόγοι απόρριψης να τεκμηριώνονται και να αιτιολογούνται και να μπορεί να ασκηθεί προσφυγή εναντίον τους.
- 5.** Οι αποφάσεις να λαμβάνονται με ανεξάρτητο και αμερόληπτο τρόπο και να ενημερώνονται από εμπειρογνώμονες που σχετίζονται με τα κριτήρια που αξιολογούνται.
- 6.** Η διαδικασία να είναι προσιτή στην πράξη.
- 7.** Να υπάρχουν διαδικαστικές εγγυήσεις.
- 8.** Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας υποβολής της αίτησης εκδίδεται προσωρινή άδεια¹⁷ που παρέχει πρόσβαση στις υπηρεσίες, τη δικαιοσύνη και την αγορά εργασίας.
- 9.** Η άδεια διαμονής που προκύπτει είναι ασφαλής και μακροπρόθεσμη, παρέχει πρόσβαση στις υπηρεσίες και την αγορά εργασίας, υπολογίζεται για την εγκατάσταση και την υπηκοότητα και δεν εξαρτάται από κανέναν άλλον.
- 10.** Το μέτρο νομιμοποίησης αποτρέπει την παράτυπη διαμονή και εργασία και συνοδεύεται από μέτρα υποστήριξης.

¹⁶ ICUM, 2023, [Regularisation mechanisms and programmes: Why they matter and how to design them, στα αγγλικά.](#)

¹⁷ Ο όρος «προσωρινό καθεστώς» χρησιμοποιείται στην έκθεση του 2023, αλλά ο όρος «προσωρινή άδεια» μπορεί να είναι πιο αυτονόητος.

Διαδικασίες για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού: Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού στο επίκεντρο των συστημάτων και των αποφάσεων για τη μετανάστευση

Βασικά στοιχεία 3, 4, 5, 6, 7

Το 2019, οργανισμοί των Ηνωμένων Εθνών, διακυβερνητικές οργανώσεις και οργανώσεις για τα δικαιώματα των παιδιών δημοσίευσαν οδηγίες για τους/τις υπεύθυνους/-ες χάραξης πολιτικής της ΕΕ και τις κυβερνητικές διοικήσεις σχετικά με τον τρόπο ανάπτυξης πολιτικών και διαδικασιών που διασφαλίζουν ότι οι αποφάσεις επιστροφής συμμορφώνονται με τα δικαιώματα των παιδιών. Το έγγραφο με τίτλο [Guidance to respect children's rights in return policies and practices: Focus on the EU legal framework](#), επεξεργάζονται μια διαδικασία για το βέλτιστο συμφέρον (του παιδιού).

Η διαδικασία βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι μια «τεκμηριωμένη, ατομική και ισχυρή διαδικασία για την εξέταση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού [που] πρέπει να προηγείται και να ενημερώνει κάθε απόφαση για την έκδοση απόφασης επιστροφής/ διαταγής για αναχώρηση από την επικράτεια.»¹⁸ Θα πρέπει να τίθεται σε εφαρμογή κάθε φορά που οι κυβερνητικές αρχές έρχονται σε επαφή με ένα παιδί χωρίς χαρτιά ή κάθε φορά που εκδίδεται μια οριστική, αρνητική απόφαση, ανακαλείται μια άδεια ή απορρίπτεται μια παράταση (για όλες τις άδειες, ανεξαρτήτως αιτιολογίας).¹⁹ Η διαδικασία βέλτιστου συμφέροντος για την εξεύρεση μόνιμης λύσης πρέπει να πληροί τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Στόχος να είναι ο προσδιορισμός μιας βιώσιμης λύσης, εξετάζοντας όλες τις επιλογές (παραμονή στη χώρα διαμονής, (επαν)ένταξη στη χώρα καταγωγής, (επαν)ένταξη σε τρίτη χώρα²⁰).
- Να είναι μια επίσημη, ατομική διαδικασία που εξετάζει όλες τις πτυχές της κατάστασης του παιδιού.
- Να είναι ανεξάρτητη και αμερόληπτη: οι υπεύθυνοι/-ες λήψης αποφάσεων δεν πρέπει να έχουν σύγκρουση συμφερόντων.
- Να είναι διεπιστημονική (εμπλέκονται φορείς παιδικής προστασίας, νομικός/-ή εκπρόσωπος, γονείς, κηδεμόνας και άλλοι/-ες, ανάλογα με τις ανάγκες).
- Να λαμβάνονται υπόψη τις απόψεις του παιδιού καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, με πραγματική προσοχή.
- Να υπάρχει παροχή φιλικών προς τα παιδιά πληροφοριών, συμβουλών και υποστήριξης.
- Να συμπεριλαμβάνεται νομική συνδρομή.
- Να συμπεριλαμβάνεται προσωρινή άδεια διαμονής και πρόσβαση σε υπηρεσίες κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.
- Να οδηγεί σε αιτιολογημένη, τεκμηριωμένη απόφαση που προσδιορίζει τη βιώσιμη λύση που επιλέχθηκε.
- Να συμπεριλαμβάνεται το δικαίωμα προσφυγής με ανασταλτικό αποτέλεσμα.
- Η μόνιμη λύση που θα επιλεγεί θα πρέπει να συζητηθεί με το παιδί και να καταρτιστεί μαζί του ένα σχέδιο εφαρμογής.

18 UNICEF, IOM, UN Human Rights, Save the Children, ECRE, PICUM και Child Circle, 2019, [Guidance to respect children's rights in return policies and practices Focus on the EU legal framework](#), στα αγγλικά, σελ. 5.

19 Η διαδικασία πρέπει επίσης να εφαρμόζεται σε αποφάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επιστροφή ή την απομάκρυνση ενός από τους/τις φροντιστές/-ριες του παιδιού, καθώς η απομάκρυνση ενός γονέα μπορεί να ισοδυναμεί με αυθαίρετη ή παράνομη παρέμβαση στην οικογενειακή ζωή του παιδιού.

20 Όταν το παιδί έχει προϋπάρχον δικαίωμα διαμονής, για παράδειγμα για να επανενωθεί με την οικογένειά του που ζει στην τρίτη χώρα.

Στο πλαίσιο της διαδικασίας βέλτιστου συμφέροντος θα πρέπει να ληφθούν διάφορα μέτρα για τον περιορισμό των προκλήσεων κατά τη μετάβαση στην ενηλικίωση:

- Εάν η μόνιμη λύση που έχει προσδιοριστεί είναι η «παραμονή στη χώρα διαμονής», το παιδί/νέος θα πρέπει να λάβει ασφαλές, μακροπρόθεσμο ή μόνιμο καθεστώς διαμονής.
- Εάν το παιδί γίνει 18 ετών κατά τη διάρκεια της διαδικασίας βέλτιστου συμφέροντος, αυτή θα πρέπει να συνεχιστεί με τις ίδιες εγγυήσεις.
- Οι υπηρεσίες υποστήριξης δεν πρέπει να τελειώνουν απότομα, αλλά να προβλέπουν μια μεταβατική περίοδο μεταγενέστερης φροντίδας.
- Οι νέοι θα πρέπει να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι, συμπεριλαμβανομένης της έγκαιρης ενημέρωσης σχετικά με το καθεστώς διαμονής τους και τις επιλογές τους, σε γλώσσα και με τρόπο που να μπορούν να κατανοήσουν, καθώς και της παροχής δωρεάν, ποιοτικής νομικής συμβουλευτικής.

- Εάν στα παιδιά έχει χορηγηθεί μόνο προσωρινό καθεστώς διαμονής, τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι αυτό τους επιτρέπει να ολοκληρώσουν οποιαδήποτε εν εξελίξει εκπαίδευση ή κατάρτιση μετά τη συμπλήρωση των 18 ετών τους και να διασφαλίσουν ότι έχουν σαφείς και προσιτές επιλογές για την εύκολη μετάβαση σε άλλο καθεστώς. Οι άδειες διαμονής δεν πρέπει να λήγουν στα 18.

Τα κράτη θα πρέπει να παρέχουν στους νέους τη δυνατότητα να συνεχίσουν τη διαμονή τους ή να υποβάλουν αίτηση για διαφορετικές άδειες διαμονής και εργασίας για διάφορους λόγους.

Τα κράτη μέλη και η ΕΕ αργούν να ενσωματώσουν τις διαδικασίες για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού στα νομικά τους πλαίσια.²¹ Επειδή η σημερινή πραγματικότητα είναι εν μέρει συνέπεια της έλλειψης αυτών των διαδικασιών, ορισμένες από τις συστάσεις στην παρούσα δημοσίευση είτε θα αναφέρονται σε διαδικασίες για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού είτε θα προσπαθούν να μετριάσουν τις συνέπειες της έλλειψης αυτών των διαδικασιών.

21 Τα μισά κράτη μέλη της ΕΕ και η Νορβηγία αναφέρουν ότι διαθέτουν νομικές ή πολιτικές διατάξεις που απαιτούν την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού πριν από την έκδοση απόφασης επιστροφής για ασυνόδευτα παιδιά. Ωστόσο, απ' όσο γνωρίζουμε, κανένα κράτος μέλος της ΕΕ δεν έχει συμπεριλάβει στη μεταναστευτική του νομοθεσία μια εμπειροστατημένη, επίσημη διαδικασία αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος και προσδιορισμού μιας βιώσιμης λύσης για όλα τα παιδιά μετανάστες/-ριες χωρίς χαρτιά, τόσο για τα συνοδευόμενα όσο και για τα ασυνόδευτα. Υπάρχουν ορισμένες αξιοσημείωτες πρακτικές για τα ασυνόδευτα παιδιά, όπως η σύσταση συμβουλευτικής επιτροπής που προτείνει μια μόνιμη λύση για τα ασυνόδευτα παιδιά στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου. Πηγές: EMN, 2021, [Children in Migration. Report on the state of implementation in 2019 of the 2017 Communication on the protection of children in migration](#), Strada lex Luxembourg, [Une commission consultative pour évaluer l'intérêt supérieur des mineurs non accompagnés](#), στα αγγλικά. [πρόσβαση 20 Σεπτεμβρίου 2021].

Λεπτομέρειες της άδειας διαμονής που εκδόθηκε

Βασικό στοιχείο 9

Διάρκεια της προκύπτουσας άδειας

Όταν εκδίδεται άδεια διαμονής με βάση την εκτίμηση ότι είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του να ζει στη χώρα διαμονής, το παιδί θα πρέπει να λάβει άδεια διαμονής μακράς διάρκειας (βλ. ανωτέρω). Ωστόσο, αναγνωρίζουμε ότι πολλά παιδιά και νέοι θα λάβουν άδεια διαμονής για άλλους λόγους, οι περισσότεροι από τους οποίους θα είναι αρχικά προσωρινοί.

Η ελάχιστη διάρκεια οποιασδήποτε προσωρινής άδειας διαμονής θα πρέπει να είναι εικοσιτέσσερις μήνες.²² Οι μακροχρόνιες άδειες δημιουργούν ψυχική, κοινωνική και οικονομική σταθερότητα για τους ανθρώπους. Είναι επίσης πιο δύσκολο να βρει κανείς εργασία, πρακτική άσκηση, κατάρτιση ή στέγαση με προσωρινή άδεια, καθώς οι εργοδότες/-ριες ή οι ιδιοκτήτες/-ριες μπορεί να είναι επιφυλακτικοί/-ές ή/και η ισχύς της άδειας να λήξει στη μέση της σύμβασης. Οι

διαδικασίες ανανέωσης μπορεί επίσης να διαρκέσουν πολύ καιρό και ενέχουν πάντα τον κίνδυνο να χαθεί η άδεια και να μην υπάρχουν έγγραφα. Εάν εκδοθεί προσωρινή άδεια, θα πρέπει να έχει επαρκή διάρκεια και η ανανέωσή της θα πρέπει να επανεξετάζεται αυτόματα και δωρεάν.

Τα παιδιά που βρίσκονται σε μετάβαση προς την ενηλικίωση χρειάζονται πρόσθετη ασφάλεια και προσοχή. Η διάρκεια της άδειας που συνδέεται με την ηλικία του ατόμου (π.χ. αν το άτομο είναι παιδί) αποτελεί μείζον ζήτημα όσον αφορά τη ενηλικίωση στην Ευρώπη.²³ Συνεπώς, οι προσωρινές άδειες διαμονής θα πρέπει να ισχύουν για τουλάχιστον 24 μήνες και να διαρκούν μετά την ενηλικίωση για τουλάχιστον εννέα μήνες, εάν το παιδί γίνει 18 ετών κατά τη διάρκεια ισχύος της άδειας.

Λόγοι παραμονής

Ένα ευρύ φάσμα λόγων παραμονής αναγνωρίζεται σε επίπεδο ΕΕ και από τις κυβερνήσεις σε ολόκληρη την περιοχή. Περιλαμβάνουν: προστασία (άσυλο, επικουρικό, προσωρινό), εργασία και αναζήτηση εργασίας, σπουδές/σχολική εκπαίδευση, βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, κοινωνικοί δεσμοί και οικογενειακή ζωή, μη επαναπρόσβαση, αδυναμία επιστροφής, ύπαρξη θύματος εγκλήματος ή εμπορίας ανθρώπων, ιατρικές ανάγκες/θεραπεία, ανιθαγένεια, γέννηση στη χώρα, ύπαρξη ασυνόδευτου παιδιού κ.λπ. Τα άτομα μπορούν να επικαλεστούν ορισμένους από αυτούς

όταν δεν έχουν έγγραφα (μηχανισμοί νομιμοποίησης), ενώ κάποιους δεν μπορούν και μπορούν να εφαρμοστούν μόνο από μετανάστες μόνο όταν έχουν έγκυρη άδεια διαμονής (π.χ. για να μεταφερθούν).

Συνιστούμε στις κυβερνήσεις να αναγνωρίσουν αυτούς τους διάφορους λόγους παραμονής στο μεταναστευτικό τους δίκαιο, καθώς και να ενσωματώσουν στο μεταναστευτικό τους δίκαιο/σύστημα μια διαδικασία για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Η υπέρβαση των αδειών σπουδών είναι ιδιαίτερα

22 Για παραδείγματα αδειών διάρκειας τουλάχιστον 24 μηνών, βλ. PICUM, 2023, [Regularisation mechanisms and programmes: Why they matter and how to design them](#), στα αγγλικά, σελ. 49-52

23 PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: supporting children into adulthood](#), στα αγγλικά, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, 2022, [Transition of unaccompanied minors to adulthood](#), στα αγγλικά, EMN Inform

σημαντική για τα παιδιά και τους νέους/νέες μετανάστες/-ριες, καθώς μπορεί να έχουν χάσει χρόνια σχολικής εκπαίδευσης πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη μετανάστευσή τους στη χώρα διαμονής. Οι επαγγελματίες που βοηθούν και συμβουλεύουν τα παιδιά και τους νέους που δεν έχουν χαρτιά ή κινδυνεύουν

να μείνουν χωρίς χαρτιά επειδή η τρέχουσα άδειά τους θα λήξει, πρέπει να γνωρίζουν και να κατανοούν αυτές τις άδειες διαμονής και τις σχετικές διαδικασίες. Πρέπει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι/-ες.

Μια σημείωση σχετικά με το καθεστώς διαμονής πριν από τα 18α γενέθλια

Το παρόν έγγραφο επικεντρώνεται στην πρόσβαση σε ασφαλείς άδειες διαμονής: άδειες διαμονής που διαρκούν, που είναι δύσκολο να χαθούν, που επιτρέπουν στο παιδί/ τον νέο να σπουδάσει και να εργαστεί σύμφωνα με τις δεξιότητες και τις φιλοδοξίες του και να (επαν) ενωθεί με την οικογένειά του, εάν το επιθυμεί/εφαρμόζεται. Το απόλυτο ελάχιστο είναι οι άδειες διαμονής να διαρκούν μέχρι την ενηλικίωση και να μην λήγουν στα 18α γενέθλια του παιδιού - παρόλο που αυτό εξακολουθεί να ισχύει για ορισμένες άδειες σε τουλάχιστον 13 ευρωπαϊκές χώρες.²⁴

Εάν ένα κράτος έχει την πολιτική να χορηγεί προσωρινές άδειες διαμονής σε παιδιά επειδή είναι παιδιά/ανήλικοι, τότε συνιστούμε η άδεια αυτή να παρατείνεται για τουλάχιστον εννέα μήνες²⁵ μετά την ενηλικίωση ή μέχρι τη λήξη των πολιτικών μεταγενέστερης φροντίδας των χωρών, ώστε το παιδί/νέος να έχει πρόσβαση σε άδειες για άλλους λόγους.

Αυτό απαιτεί από το κράτος να σχεδιάσει και να εφαρμόσει παράλληλα μηχανισμούς νομιμοποίησης που να είναι προσβάσιμοι για τους νέους. Η μεταρρύθμιση της Ισπανίας του 2021 υπέρ των πρώην ασυνόδευτων παιδιών θα πρέπει να θεωρηθεί παράδειγμα προς μίμηση, καθώς επέτρεψε στα ασυνόδευτα παιδιά (έφηβοι/-ες) να εργαστούν, προετοιμάζοντας έτσι τη μετέπειτα οικονομική τους ανεξαρτησία και την ικανότητά τους να υποβάλουν αίτηση για άδεια παραμονής με βάση την εργασία. Αναγνώρισε επίσης ότι οι νέοι γενικά κερδίζουν λιγότερα και μείωσε το ελάχιστο απαιτούμενο εισόδημα για τη νομιμοποίηση μέσω της εργασίας.²⁶

24 Ειδικά για τα ασυνόδευτα παιδιά. Πηγή για 13 EUMS: European Migration Network, 2022, [Transition of unaccompanied minors to adulthood](#), στα αγγλικά, EMN Inform.

25 Ανάλογη με την ελάχιστη διάρκεια της «άδειας αναζήτησης εργασίας» για τους υπηκόους τρίτων χωρών που αποφοίτησαν από κολέγια και πανεπιστήμια της ΕΕ, είναι η [Directive on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of research, studies, training, voluntary service, pupil exchange schemes or educational projects and au pairing \(recast\)](#).

26 PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: supporting children into adulthood](#), στα αγγλικά, Παράρτημα 2: Ισπανία, PICUM, 4 Απριλίου 2023, [Spain: over 16.000 young migrants obtain residence permits thanks to 2021 reform](#), στα αγγλικά, ιστολόγιο.

Σημείωση σχετικά με την αναστολή της απέλασης

Πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων κρατών μελών της ΕΕ, εφαρμόζουν πολιτική αναστολής ορισμένων εντολών απέλασης (ή επιστροφής).²⁷ Το πώς μοιάζουν αυτές οι αναστολές στην πράξη - ποιος/ποια αποφασίζει γι' αυτές, ποιοι λόγοι τις δικαιολογούν και τι συμβαίνει στα άτομα που τις υφίστανται - διαφέρει σημαντικά. Στο πλαίσιο της μετάβασης στην ενηλικίωση και της απομάκρυνσης από το πλαίσιο του παιδιού, τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά που έχουν αποχωριστεί από την οικογένειά τους αποτελούν συχνότερα το ρητό αντικείμενο αυτών των πολιτικών σε σύγκριση με τα παιδιά σε οικογένειες. Για παράδειγμα, η Γερμανία ανέφερε ότι το 2019 χορήγησε σε ασυνόδευτα παιδιά καθεστώς «Duldung» (δηλαδή αναστολή της απέλασης).²⁸ Άλλες ευρωπαϊκές χώρες εκδίδουν αποφάσεις επιστροφής σε ασυνόδευτα παιδιά, αλλά συνήθως δεν τις εφαρμόζουν.^{29 30}

Αν και μπορεί κανείς/καμία να υποστηρίξει ότι η αναστολή της απέλασης μπορεί, από μόνη της, να αλλάξει τη ζωή, όταν περιλαμβάνει πρόσβαση σε υπηρεσίες και στην αγορά εργασίας³¹, είναι κατά βάση

επισημική. Η αναστολή της απέλασης δεν ισοδυναμεί με ασφαλές καθεστώς διαμονής, καθώς τα άτομα μπορούν ακόμη να απελαθούν, συχνά με βάση την αρχική εντολή/απόφαση επιστροφής. Οι άνθρωποι που ζουν με αναστολή απέλασης δεν μπορούν να οικοδομήσουν ή έστω να φανταστούν το μέλλον τους και να συνεισφέρουν πλήρως στην κοινωνία.

Για τα ασυνόδευτα παιδιά των οποίων η απέλαση αναστέλλεται μέχρι τα 18α γενέθλιά τους (είτε επίσημα είτε ανεπίσημα³²), οι αναστολές της απέλασης είναι ιδιαίτερα ανησυχητικές. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, περίπου τα μισά κράτη μέλη της ΕΕ δεν εφαρμόζουν τις αποφάσεις επιστροφής που εκδίδονται για ασυνόδευτα παιδιά έως ότου το παιδί γίνει 18 ετών.³³ Τα κράτη δικαιολογούν αυτές τις αναστολές της απέλασης με το επιχείρημα ότι η απομάκρυνση δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, ότι είναι «δύσκολο» να επαληθεύσουν και να αποδείξουν ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις επιστροφής που ορίζονται στο άρθρο 10 της οδηγίας για την επιστροφή³⁴ ή ότι δεν μπορούν να τις εκπληρώσουν.³⁵ Έτσι, αναστέλλουν την απέλαση του παιδιού μέχρι

27 Ορισμένα παραδείγματα περιλαμβάνουν τα καθεστώτα «Duldung» στη Γερμανία, το πρόγραμμα DACA (Deferred Action for Child Arrivals) στις ΗΠΑ και την αναστολή της απέλασης για έγκυες γυναίκες (Γερμανία, Βέλγιο). Πηγές: Εγχειρίδιο Germany, [Tolerated Stay \("Duldung"\)](#), στα αγγλικά, ιστοσελίδα [πρόσβαση 7 Αυγούστου 2024], Boundless, [Deferred Action for Childhood Arrivals \(DACA\), Explained](#), στα αγγλικά, ιστοσελίδα [πρόσβαση 7 Αυγούστου 2024], Dienst Vreemdelingenrecht en Internationaal Familierecht, [Medische situaties](#), στα αγγλικά, ιστοσελίδα [πρόσβαση 7 Αυγούστου 2024]

28 European Migration Network, 2021, [Children in Migration: Report on the state of implementation in 2019 of the 2017 Communication on the protection of children in migration](#), στα αγγλικά, υποσημείωση 364.

29 Δέκα κράτη μέλη της ΕΕ, ιδίως το Βέλγιο, η Κύπρος, η Ελλάδα, η Ουγγαρία, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Μάλτα, η Σλοβακία και η Σλοβενία, εξέδωσαν αποφάσεις επιστροφής ασυνόδευτων παιδιών, αλλά συνήθως δεν τις εφάρμοσαν το 2021. European Migration Network, 2022, [Transition of unaccompanied minors to adulthood](#), στα αγγλικά, EMN Inform, Πίνακας 1

30 Για μια επισκόπηση των πολιτικών 29 χωρών σχετικά με τις απομακρύνσεις ασυνόδευτων παιδιών και την παροχή προσωρινού καθεστώτος διαμονής μέχρι τα 18α γενέθλια το 2019, βλέπε PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: Supporting children in their transition into adulthood](#), στα αγγλικά, Παράρτημα 1:

31 Δεν παρέχουν όλες οι αναστολές απέλασης πρόσβαση σε υπηρεσίες ή στην αγορά εργασίας. Για παράδειγμα, η Ελλάδα αναστέλλει την απέλαση ατόμων για εξάμηνη περίοδο κάθε φορά, χωρίς να παρέχει στα άτομα οποιαδήποτε πρόσβαση στην αγορά εργασίας, στις υπηρεσίες ή στην υποστήριξη (άρθρο 24, παρ. 2, Νόμος 3907/2011, Βλ. επίσης PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: Supporting children in their transition into adulthood](#), στα αγγλικά, παράρτημα 2 και PICUM, 2022, [Barriers to return: protection in international, EU and national frameworks](#), στα αγγλικά, για τεχνικές πληροφορίες.)

32 Πέντε κράτη μέλη, συγκεκριμένα η Βουλγαρία, η Τσεχική Δημοκρατία, η Γαλλία, η Ιταλία και η Σλοβακία, ανέφεραν ότι δεν εκδίδουν εντολές επιστροφής σε ασυνόδευτα παιδιά μέχρι να ενηλικιωθούν το 2021. (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, 2022, [Transition of unaccompanied minors to adulthood](#), στα αγγλικά, EMN Inform, Πίνακας 1) Αν και αυτό τεχνικά δεν συνιστά αναστολή της απέλασης, το αποτέλεσμα είναι το ίδιο εάν οι λόγοι επιστροφής (και παραμονής) δεν επανεξεταστούν στα 18 έτη.

33 European Migration Network, 2022, [Transition of unaccompanied minors to adulthood](#), στα αγγλικά, EMN Inform.

34 Αυτές οι προϋποθέσεις περιλαμβάνουν «την ικανοποίηση ότι [το ασυνόδευτο παιδί αυτόν άσυλο (UASC)] θα επιστραφεί σε μέλος της οικογένειάς του, σε διορισμένο/-η κηδεμόνα ή σε κατάλληλες εγκαταστάσεις υποδοχής στο κράτος επιστροφής.» Άρθρο 10 της ΕΕ [Οδηγία για την επιστροφή](#).

35 Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, 2022, [Transition of unaccompanied minors to adulthood](#), στα αγγλικά, EMN Inform, EMN, 2020, [Approaches to unaccompanied minors following status determination in the EU plus Norway](#), στα αγγλικά.

να πάψει να είναι παιδί και να μην ισχύουν πλέον οι προϋποθέσεις επιστροφής.³⁶ Ωστόσο, οι λόγοι για την απόφαση επιστροφής σπάνια επανεξετάζονται, με αποτέλεσμα οι νέοι να διατάσσονται να φύγουν ή να απελαύνονται με βάση παλαιότερες, και ενδεχομένως μη έγκυρες πλέον, αποφάσεις επιστροφής.

Η απέλαση νέων αμέσως μετά τα 18α γενέθλιά τους καταδικάστηκε επίσης από το Δικαστήριο της ΕΕ το 2021. Στην υπόθεση TQ κατά Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, η οποία αφορούσε ένα ασυνόδευτο παιδί που επρόκειτο να απελαθεί από τις Κάτω Χώρες στη Γουινέα κατά τα 18α γενέθλιά του, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ

πρέπει να αποφεύγουν να κρατούν τα παιδιά σε εκκρεμότητα μέχρι τα 18α γενέθλιά τους και στη συνέχεια να τα επιστρέφουν με τη βία, διότι αυτό έρχεται σε αντίθεση με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού³⁷.

Εάν ένα κράτος διαπιστώσει ότι μια απόφαση επιστροφής δεν μπορεί να εφαρμοστεί για νομικούς ή πρακτικούς λόγους, θα πρέπει να εκδώσει άδεια διαμονής στον/στην ενδιαφερόμενο/-η (και στην οικογένειά του/της, κατά περίπτωση).³⁸ Τα παιδιά των οποίων η αίτηση διαμονής απορρίφθηκε θα πρέπει να υπαχθούν σε διαδικασία για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (βλ. ανωτέρω) και να τους δοθεί προσωρινή άδεια μέχρι να βρεθεί μια βιώσιμη λύση³⁹.

36 European Migration Network, 2022, [Transition of unaccompanied minors to adulthood](#), στα αγγλικά, EMN Inform.

37 ΔΕΕ, 14 Ιανουαρίου 2021, [Υπόθεση TQ κατά Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid](#), Δελτίο Τύπου.

38 Βλέπε επίσης, PICUM, 2022, [Barriers to return: Προστασία σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό πλαίσιο](#), στα αγγλικά.

39 Βλέπε ενότητα «Διαδικασίες για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού: Θέτοντας το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού στο επίκεντρο των συστημάτων και των αποφάσεων για τη μετανάστευση» ανωτέρω και υποσημείωση 21.

Διαδικαστικές εγγυήσεις ειδικά για τα παιδιά

Βασικό στοιχείο 7

Προτεραιότητα στην προστασία των παιδιών

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά μετανάστες/-ριες προστατεύονται επαρκώς από βλάβες, η προστασία των παιδιών θα πρέπει πάντα να έχει προτεραιότητα έναντι της επιβολής της νομοθεσίας για τη μετανάστευση. Εκτός από την προφανή σύγκρουση συμφερόντων όταν οι φορείς επιβολής της μετανάστευσης είναι οι κύριοι υπεύθυνοι για την προστασία των παιδιών, έχουν επίσης προκαλέσει βλάβη στα παιδιά (λόγω της κράτησης των μεταναστών, η οποία αποτελεί πάντα παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού και ποτέ δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του⁴⁰, βία από τους συνοριοφύλακες, επαναπροώθηση κ.λπ.).⁴¹ Για την πρόληψη της βλάβης και την

πραγματική προαγωγή του βέλτιστου συμφέροντος των παιδιών, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να δώσουν προτεραιότητα στη δημιουργία ολοκληρωμένων συστημάτων παιδικής προστασίας, σύμφωνα με τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2024 για τα ολοκληρωμένα συστήματα παιδικής προστασίας.⁴² Τα ασυνόδευτα παιδιά θα πρέπει να τοποθετούνται σε περιβάλλοντα φροντίδας με βάση την κοινότητα και την ανάδοχη φροντίδα, ενώ οι φορείς παιδικής προστασίας θα πρέπει επίσης να είναι πάντα παρόντες στους χώρους όπου βρίσκονται οικογένειες μεταναστών/-ριων με παιδιά (σύνορα, κέντρα υποδοχής, κράτησης, κέντρα επιστροφής κ.λπ.).

Δωρεάν νομική βοήθεια

Οι διαδικασίες ασύλου και μετανάστευσης έχουν γίνει ολοένα και πιο πολύπλοκες για τους ανθρώπους - αναμφισβήτητα ακόμη περισσότερο για τα παιδιά και τους νέους και άλλα άτομα σε ευάλωτες καταστάσεις. Η πρόσβαση σε ποιοτική νομική συνδρομή με τη μορφή δωρεάν νομικής βοήθειας παραμένει θεμελιώδης για να διασφαλιστεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων των παιδιών και των νέων, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, της δίκαιης διαδικασίας, της ακρόασης και της προσφυγής και του σεβασμού της αρχής της ισότητας των όπλων.

Η νομική συνδρομή που παρέχεται στα παιδιά πρέπει επίσης να υποστηρίζει τον προσδιορισμό του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού και να υπερασπίζεται τις απόψεις και τα συμφέροντά του, «ιδίως όταν υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα, όπως οι περιοριστικές μεταναστευτικές πολιτικές.»⁴³

Το δικαίωμα νομικής συνδρομής κατοχυρώνεται σε διάφορες συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και στην ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ.⁴⁴ Ωστόσο, τα συστήματα της συντριπτικής πλειοψηφίας των κρατών

40 Επιτροπή CMW και CRC, Σχόλιο 4 Γενική Συνέλευση (2017) η Επιτροπή για την Προστασία των Δικαιωμάτων όλων των Μεταναστών Εργατών και των οικογενειών τους και αρ. 23 (2017) της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με Κρατικές Υποχρεώσεις για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Παιδιών στο πλαίσιο της Διεθνούς Μετανάστευσης σε χώρες Προέλευσης, Διέλευσης, Προορισμού και Επιστροφής, CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23, (Νοέμβριος 16, 2017), παρ. 10-13, SRHRM, Ending immigration detention of children, στα αγγλικά, παρ. 86. Για περισσότερα, βλέπε PICUM, 2022, [Immigration detention and de facto detention: what does the law say?, στα αγγλικά](#).

41 Για παραδείγματα, βλέπε PICUM, 2023, [Key aspects of child protection systems that help protect all children from harm PICUM submission on integration child protection systems to the European Commission consultation, στα αγγλικά](#).

42 Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με [developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child, στα αγγλικά](#), (2024)

43 Vanessa Sedletzki, 2020, [Provision of legal aid to children on the move in Europe and Central Asia. Lessons from Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Greece, Italy and Turkey](#), στα αγγλικά. Περιφερειακό Γραφείο UNICEF για την Ευρώπη και την Κεντρική Ασία, σελ. 11.

44 Συμπεριλαμβανομένου του άρθρου 6, παράγραφος 3, πεδίο γ) της [Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου](#), του άρθρου 47 του [Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#) και του άρθρου 13 [Οδηγία της ΕΕ για την επιστροφή](#).

μελών δεν προβλέπουν δωρεάν νομική συνδρομή για τα παιδιά στις διαδικασίες μετανάστευσης⁴⁵.

Όλα τα παιδιά και οι νέοι που εμπλέκονται σε μεταναστευτικές διαδικασίες πρέπει να έχουν δικαίωμα σε δωρεάν, ποιοτική νομική συνδρομή προκειμένου να διασφαλιστεί ότι θα βιώσουν μια δίκαιη διαδικασία. Τους βοηθά επίσης να αποκτήσουν νομικές γνώσεις

(βλ. παρακάτω). Η παροχή δωρεάν, ποιοτικής νομικής βοήθειας σε άτομα που εμπλέκονται σε διαδικασίες μετανάστευσης βοηθά επίσης να διασφαλιστεί ότι οι κυβερνήσεις μπορούν να εμπιστευτούν ότι έχουν εφαρμόσει ποιοτικές διαδικασίες και ότι η καθορισμένη βιώσιμη λύση είναι η καλύτερη⁴⁶.

Δικαίωμα ακρόασης και συμμετοχής στη διαδικασία

Το άρθρο 12 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC) ορίζει ότι τα παιδιά πρέπει να έχουν την ευκαιρία να ακουστούν σε κάθε νομική ή διοικητική διαδικασία που τα αφορά, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών μετανάστευσης.⁴⁷ Προκειμένου να ασκήσουν αυτό το δικαίωμα, τόσο τα ασυνόδευτα παιδιά όσο και τα παιδιά σε οικογένειες πρέπει να είναι σε θέση να παρουσιάσουν επιχειρήματα για τους λόγους που δικαιολογούν την παραμονή τους σε ασφαλές και κατάλληλο για την ηλικία τους περιβάλλον. Πρέπει επίσης να

λαμβάνουν προσβάσιμες, κατάλληλες για την ηλικία τους πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα και τις αξιώσεις τους, τις πιθανές υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο της διαδικασίας και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να διασφαλίσουν ότι η φωνή τους θα ακουστεί και θα λάβει τη δέουσα βαρύτητα στη διαδικασία. Το δικαίωμα ακρόασης και συμμετοχής στις διαδικασίες απαιτεί, ιδίως, πρόσβαση σε δωρεάν, ποιοτική νομική συνδρομή και, για τα ασυνόδευτα και χωρισμένα παιδιά, διορισμό ειδικευμένου/-ης κηδεμόνα/νομικού/-ής εκπροσώπου.

Στήριξη με βάση τις ανάγκες αντί για στήριξη με βάση την ηλικία

Όλη η υποστήριξη που παρέχεται στα παιδιά και τους νέους που μεταβαίνουν στην ενηλικίωση πρέπει να χορηγείται με βάση τις ανάγκες τους και όχι μόνο με βάση την ηλικία τους. Ενώ η ηλικία είναι ένας παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη, δεν πρέπει ποτέ να είναι ο καθοριστικός παράγοντας. Η υποστήριξη

θα είναι επίσης πιο αποτελεσματική όταν είναι ειδικά σχεδιασμένη ώστε να καλύψει τις ιδιαίτερες ανάγκες του παιδιού/νέου ανθρώπου. Μία εκτίμηση με βάση τις ανάγκες πρέπει να λαμβάνει χώρα νωρίς, και να ενημερώνεται όπως απαιτείται.

45 Σύμφωνα με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, μόνο το Βέλγιο και η Βουλγαρία παρείχαν δωρεάν νομική βοήθεια (χωρίς εισοδηματικές προϋποθέσεις) σε παιδιά σε διαδικασίες μετανάστευσης το 2017. Πηγή: Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, [Free legal aid in immigration procedures](#), ιστοσελίδα [πρόσβαση 10 Ιουλίου 2024]

46 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτό, βλ. για παράδειγμα Vanessa Sedletzki, 2020, [Provision of legal aid to children on the move in Europe and Central Asia. Lessons from Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Greece, Italy and Turkey](#), στα αγγλικά, Περιφερειακό Γραφείο UNICEF για την Ευρώπη και την Κεντρική Ασία- ECRE, 2016, [Right to Justice: Quality Legal Assistance for Unaccompanied Children](#). Παράρτημα 1: [Guiding principles for quality legal assistance for unaccompanied children](#), στα αγγλικά, FRA, 2021, [Free legal aid for returnees deprived of liberty](#), στα αγγλικά, έκθεση

47 Επιτροπή για τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 2009, [Γενικό σχόλιο αριθ. 12, «Το δικαίωμα του παιδιού να ακουστεί»](#), CRC/C/GC/12.

Φροντίδα, μεταγενέστερη φροντίδα και η διασταύρωσή τους με την πρόσβαση σε ασφαλές καθεστώς ή άδεια διαμονής

Το καθεστώς διαμονής των παιδιών και των νέων και η πρόσβασή τους σε ένα (πιο) ασφαλές καθεστώς διαμονής (εάν αυτό είναι επισφαλές) θα πρέπει να αποτελεί μέρος της φροντίδας και της μεταγενέστερης φροντίδας που λαμβάνουν. Οι επιλογές τους θα πρέπει να συζητούνται όσο βρίσκονται ακόμα υπό φροντίδα, ξεκινώντας όσο το δυνατόν νωρίτερα και πολύ πριν από τη συμπλήρωση των 18 ετών.⁴⁸ Αυτό μπορεί να αποτελεί μέρος μιας ήδη υπάρχουσας πρακτικής φροντίδας, όπως η ανάπτυξη σχεδίων ζωής⁴⁹ ή σχεδίων μεταγενέστερης φροντίδας, και μπορεί να τροφοδοτείται από ειδικές μεθοδολογίες για τη μετανάστευση, όπως η μεθοδολογία του μελλοντικού προσανατολισμού.⁵⁰

Αν και η καλύτερη στιγμή για να αρχίσουν οι συζητήσεις για τις μελλοντικές επιλογές εξαρτάται από το παιδί, συνιστούμε να ξεκινήσουν το αργότερο 1,5 χρόνο πριν από τα 18α γενέθλιά του ή το

συντομότερο δυνατό, αν το παιδί εισέρχεται στη φροντίδα πιο κοντά στα 18α γενέθλιά του. Ωστόσο, όταν η πρόσβαση των παιδιών σε άδειες διαμονής εξαρτάται από την ηλικία υποβολής της αίτησης (είτε επίσημα είτε στην πράξη⁵¹), οι επαγγελματίες που περιβάλλουν το παιδί⁵² θα πρέπει να το λαμβάνουν υπόψη όταν αποφασίζουν να αρχίσουν να συζητούν και να προετοιμάζουν τις επιλογές διαμονής.

Οι κατευθυντήριες γραμμές του ΟΗΕ για την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών⁵³ ορίζουν ότι «η πρόσβαση σε κοινωνικές, νομικές και υγειονομικές υπηρεσίες, καθώς και η κατάλληλη οικονομική στήριξη, πρέπει επίσης να παρέχεται στους νέους που εγκαταλείπουν τη φροντίδα και κατά τη διάρκεια της μεταγενέστερης φροντίδας.» Αυτά δεν είναι σημαντικά μόνο για την ευημερία του νέου, αλλά επηρεάζουν επίσης την ικανότητά του να ρυθμίσει τη διαμονή του.

48 Παρόμοια με τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, 2009, [Guidelines for the Alternative Care of Children : resolution / adopted by the General Assembly](#), στα αγγλικά §134

49 Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης CM/Rec(2007)9 προς τα κράτη μέλη σχετικά με τα σχέδια ζωής για ασυνόδευτους/-ες ανήλικους/-ες μετανάστες/-ριες- Drammeh L, 2010, [Life Projects for unaccompanied migrant minors. A handbook for front-line professionals](#), στα αγγλικά, Συμβούλιο της Ευρώπης

50 Agentschap Integratie en inburgering & Kruispunt Migratie-Integratie, 2015, [Future orientation Working on meaningful prospects for those with a precarious residence status](#), στα αγγλικά, βλέπε επίσης PICUM, 2024, [Stepping up: a collection of projects and practices helping migrant children transition into adulthood](#), στα αγγλικά.

51 Δείτε για παράδειγμα PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: supporting children in their transition into adulthood](#), στα αγγλικά, Παράρτημα 2: Βέγγιο

52 Υπάλληλος φροντίδας, υπάλληλος μεταγενέστερης φροντίδας, κηδεμόνας, δικηγόρος ή νομικός, ανάλογα με την περίπτωση.

53 Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, 2009, [Guidelines for the Alternative Care of Children : απόφαση / υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση](#), στα αγγλικά, §136

Άλλα πράγματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη

Οι υπεύθυνοι/-ες χάραξης πολιτικής και οι επαγγελματίες θα πρέπει να έχουν υπόψη τους πρόσθετα πράγματα όταν σχεδιάζουν μέτρα νομιμοποίησης που εμπλέκουν τα παιδιά και τους νέους στη μετανάστευση ή όταν τα βοηθούν να περιηγηθούν αυτές τις διαδικασίες. Σε αυτές περιλαμβάνονται η (νομική και

βιολογική) ηλικία και ειδικές πτυχές όπως η ανιθαγένεια, οι προηγούμενες εμπειρίες βίας και ο βαθμός αλφαριθμητισμού, καθώς και η διασφάλιση της δράσης, η παροχή συναίνεσης και η δυνατότητα συντονισμού μεταξύ των ενδιαφερομένων.

Ηλικία

Η ηλικία ενός ατόμου είναι προφανώς κεντρική για το συγκεκριμένο ζήτημα, καθώς επηρεάζει τους μηχανισμούς νομιμοποίησης και την υποστήριξη στην οποία μπορεί να έχει πρόσβαση.⁵⁴ Ωστόσο, επηρεάζει επίσης την ικανότητα των ανθρώπων, και ιδιαίτερα των παιδιών, να σκέφτονται εννοιολογικά. Όπως εξηγούν οι ερευνητές/-ριες, «η ικανότητα σκέψης με λογικές έννοιες συνδέεται με τη βιολογική ηλικία και η ανάπτυξη των εννοιών συνδέεται περαιτέρω με την αλληλεπίδραση των ατόμων με το κοινωνικοπολιτισμικό τους περιβάλλον.»⁵⁵ Διαπίστωσαν ότι τα μικρότερα παιδιά είναι λιγότερο λεπτομερή όταν ανακαλούν ελεύθερα αναμνήσεις και οι ακριβείς απαντήσεις συσχετίζονται θετικά με το βαθμό ανάπτυξης της λογικής εννοιολογικής σκέψης. Η λογική εννοιολογική σκέψη τόσο των μεγαλύτερων παιδιών όσο

και των ενηλίκων σχετίζεται με «την ποσότητα των λογικών εννοιών που έχουν εσωτερικευθεί μέσω της αλληλεπίδρασης με το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον και επηρεάζονται συγκεκριμένα από την εκπαίδευση.»⁵⁶ Με απλά λόγια: η ικανότητα ενός ατόμου να σκέφτεται και να εξηγεί εννοιολογικά εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από τη βιολογική του ηλικία και, μετά την ηλικία των οκτώ ή εννέα ετών, από τη μόρφωσή του και τον αριθμό των λογικών εννοιών με τις οποίες έχει έρθει αντιμέτωπο. Αυτό μπορεί, με τη σειρά του, να επηρεάσει την ικανότητα των ατόμων να κατανοούν και να συμμετέχουν στις διαδικασίες διαμονής⁵⁷, συμπεριλαμβανομένων των συνεντεύξεων, της παροχής αποδείξεων και της τεκμηρίωσης των ισχυρισμών.

54 PICUM, 2022, [Turning 18 and undocumented: supporting children in their transition into adulthood](#), στα αγγλικά, Oxfam και Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 2021, [Teach us for what is coming. The transition into adulthood of foreign unaccompanied minors in Europe: περιπτωσιολογικές μελέτες από τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ιταλία και τις Κάτω Χώρες](#), στα αγγλικά, Ίδρυμα ISMU, UNICEF, Υπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και ΔΟΜ, 2019, [At a Crossroads. Unaccompanied and Separated Children in their Transition to Adulthood in Italy](#), στα αγγλικά.

55 Murnikov V. and Kask K., 2021, [Recall Accuracy in Children: Age vs. Conceptual Thinking](#), στα αγγλικά, *Frontiers in Psychology* 12:686904, σελ.6. DOI: 10.3389/fpsyg.2021.686904

56 Όπου και προηγούμενως

57 Και διαδικασίες εκτίμησης της ηλικίας.

Αντιπροσώπωση και συναίνεση

Είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι υποστηρίζεται η ικανότητα αντιπροσώπωσης του παιδιού ή του νέου⁵⁸ για τη διαμόρφωση της ζωής του, συμπεριλαμβανομένης της αντιπροσώπωσης για την υποβολή αίτησης και την πλοήγηση στις διαδικασίες διαμονής και τις πιθανές διαδικασίες προσφυγής. Αυτό συνδέεται στενά με την ικανότητά τους να συναινούν επίσημα σε διαδικασίες και διεργασίες, μεταξύ άλλων όταν άλλοι πρέπει να ενεργούν νόμιμα για λογαριασμό τους (π.χ. λόγω της ηλικίας του ατόμου). Για παράδειγμα, όταν η εθνική νομοθεσία δεν επιτρέπει σε ένα παιδί να

υποβάλει απευθείας αίτηση για άδεια διαμονής, ο/η κηδεμόνας ή ο γονέας του θα πρέπει να φροντίσει να ακολουθήσει την επιθυμία του παιδιού, αφού βεβαιωθεί ότι το παιδί κατανοεί τις απαιτήσεις και τις συνέπειες της υποβολής ή μη αίτησης.

Η αντιπροσώπωση και η συναίνεση είναι επίσης συνυφασμένες με την ηλικία, καθώς οι νόμοι μπορεί να μην επιτρέπουν στα παιδιά να συναινέσουν σε ορισμένες πράξεις μέχρι να φτάσουν σε μια ορισμένη ηλικία.

Διαθεματικότητα

Ενώ πολλά παιδιά και νέοι/-ες μετανάστες/-ριες που μεταβαίνουν στην ενηλικίωση βρίσκονται σε καταστάσεις που τους καθιστούν ευάλωτους/-ες στη βλάβη, ορισμένοι/-ες έχουν πτυχές που τους/τις καθιστούν πιο ευάλωτους/-ες ή ευάλωτους/-ες σε συγκεκριμένες βλάβες. Είναι σημαντικό να αναγνωριστούν και να αντιμετωπιστούν κατάλληλα, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο της νομιμοποίησης / αίτησης για άδεια παραμονής.

Οι επαγγελματίες θα πρέπει να φροντίζουν να ελέγχουν και να είναι προσεκτικοί/-ές σε αυτές και σε πολλές άλλες πτυχές του παιδιού ή του νέου και της ζωής τους που αλληλεπιδρούν με την ικανότητά τους να ασχοληθούν με την αίτηση νομιμοποίησής τους. Θα πρέπει να εφαρμόζονται μέτρα μετριασμού όταν είναι απαραίτητο.

Ανιθαγένεια

Ορισμένα παιδιά ή νέοι είναι ανιθαγενείς⁵⁹, γεγονός που μπορεί να αποτελέσει είτε λόγο είτε εμπόδιο για την παραμονή, ανάλογα με τη χώρα στην οποία βρίσκεται το άτομο. Λίγες ευρωπαϊκές χώρες διαθέτουν ειδικές διαδικασίες για τον προσδιορισμό της ανιθαγένειας, και η αναγνώριση ως ανιθαγενής δεν συνεπάγεται αυτομάτως άδεια διαμονής σε ορισμένες από αυτές.⁶⁰ Και, «όταν υπάρχουν διαδικασίες ή/και καθεστώδες προστασίας, τα συνήθη προβλήματα περιλαμβάνουν περιορισμένα δικαιώματα διαμονής και πρόσβασης στην αγορά εργασίας, στην υγειονομική περίθαλψη ή στην κοινωνική ασφάλιση, έλλειψη ενημέρωσης για τη διαδικασία, εμπόδια στην πρόσβαση σε νομική βοήθεια και έλλειψη προστασίας από την απομάκρυνση και την κράτηση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.»⁶¹ Επιπλέον, και ανάλογα με τη χώρα, το παιδί ή ο νέος πιθανόν να μην έχει τα απαραίτητα έγγραφα ταυτότητας για να έχει πρόσβαση σε υπηρεσίες ή να λάβει άδεια διαμονής για άλλους λόγους.

58 Η δράση μπορεί να γίνει κατανοητή ως «η κοινωνικο-πολιτισμικά διαμεσολαβημένη ικανότητα δράσης.» Ahearn, L.M., 2001, [Language and agency](#), Annual Review of Anthropology, στα αγγλικά, 30(1), 109-137, σελ. 112.

59 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτό, βλέπε για παράδειγμα Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την Ανιθαγένεια, 2020, [No child should be stateless: Ensuring the right to a nationality for children in migration in Europe](#), στα αγγλικά.

60 Συμβουλευτείτε το [Statelessness Index](#) για ανάλυση και περιγραφή του νομικού πλαισίου σε 32 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

61 Statelessness Index, [Statelessness determination and status](#) [πρόσβαση 11 Ιουλίου 2024]

Προηγούμενη εμπειρία βίας

Πολλά παιδιά και νέοι που μετανάστευσαν οι ίδιοι⁶² βίωσαν βία και κακουχίες στην πορεία.⁶³ Η βλάβη θα μπορούσε να έχει γίνει από τυχαίους/-ες αγνώστους/-ες, από συνοριοφύλακες ή ακόμη και από τους ανθρώπους που θα έπρεπε να τους βοηθήσουν. Αυτές οι εμπειρίες του παρελθόντος μπορεί να αποτελέσουν λόγο παραμονής, αλλά μπορεί επίσης να αποτρέψουν τα παιδιά ή τους νέους από το να εμπιστευτούν τους καλοπροαίρετους/-ες επαγγελματίες. Μπορεί επίσης να έχουν προκαλέσει μη διαγνωσμένα ή μη θεραπευμένα προβλήματα ψυχικής και σωματικής υγείας, τα οποία μπορεί να καθυστερήσουν ή να επηρεάσουν με άλλο τρόπο τη νομιμοποίηση. Οι τραυματικές εμπειρίες μπορούν να επηρεάσουν ιδιαίτερα τις ακροάσεις που αποσκοπούν στην εξακρίβωση των λόγων παραμονής (π.χ. σε αιτήσεις διεθνούς προστασίας, αλλά και για τα θύματα εγκλήματος ή εμπορίας ανθρώπων).

Βαθμός αλφαριθμητισμού

Ο βαθμός αλφαριθμητισμού των παιδιών και των νέων μπορεί να επηρεάσει όλες τις πτυχές της εμπειρίας τους από τις μεταναστευτικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων των διαδικασιών νομιμοποίησης. Δεν θα επηρεάσει μόνο την κατανόηση του τι συμβαίνει, ποιες επιλογές έχουν και τις αλληλεπιδράσεις που

έχουν με τους ανθρώπους γύρω τους, αλλά μπορεί επίσης να επηρεάσει την ικανότητά τους να νομιμοποιηθούν. Είναι γνωστό ότι ο αναλφαριθμητισμός ή ο χαμηλός αλφαριθμητισμός επηρεάζει τις ακροάσεις σε διαδικασίες ασύλου, για παράδειγμα.⁶⁴ Αλλά μπορεί επίσης να επηρεάσει έμμεσα ή άμεσα την ικανότητα των παιδιών ή των νέων να νομιμοποιηθούν με βάση τις σπουδές, την κατάρτιση ή την εργασία (για παράδειγμα, την ικανότητα να πληρούν τα κριτήρια υψηλού εισοδήματος) ή να πολιτογραφηθούν/αποκτήσουν την ιθαγένεια.⁶⁵

Η γνώση της τοπικής γλώσσας και η σχολική εκπαίδευση είναι σημαντικές για την κοινωνικοποίηση, αλλά ισχύει και το αντίστροφο: η κοινωνικοποίηση επηρεάζει την εκμάθηση της γλώσσας. Αν το παιδί/νέος δεν γνωρίζει άπταιστα τη γλώσσα του τόπου που ζει, η εκμάθηση της τοπικής γλώσσας είναι απαραίτητη για να γνωρίσει τους άλλους, να συνεργαστεί με τους επαγγελματίες που το βοηθούν και να εμπλακεί στις υπηρεσίες και τις διαδικασίες.⁶⁶

Αυτό φέρνει τον παράγοντα του χρόνου: «αμφότερα και ότι χρειάζεται καιρός για να αναπτυχθούν ικανότητες αλφαριθμητισμού, όπως η ευφράδεια και η ακρίβεια, καθώς και ότι η ανάγνωση και η γραφή σε μια δεύτερη γλώσσα απαιτεί χρόνο.»⁶⁷ Πολλά παιδιά, ιδίως τα ασυνόδευτα παιδιά, μπορεί να μην έχουν την πολυτέλεια του χρόνου, καθώς συχνά είναι 16 ετών ή μεγαλύτερα όταν αναλαμβάνει τη φροντίδα τους ένα

62 Σε αντίθεση με εκείνους/-ες που γεννήθηκαν από γονείς χωρίς χαρτιά ή μετανάστες/-ριες στη χώρα διαμονής.

63 Βλέπε για παράδειγμα Πανεπιστήμιο του Σαράγεβο και Save the Children, 2022, [“Wherever we go, someone does us harm.” Violence against refugee and migrant children arriving in Europe through the Balkans, στα αγγλικά](#), Adeyinka S, Lietaert I, Derluyn I., 2023, [It Happened in the Desert, in Libya and in Italy: Physical and Sexual Violence Experienced by Female Nigerian Victims of Trafficking in Italy, στα αγγλικά](#). International Journal of Environment Research and Public Health. 28, 20(5):4309

64 Maryns, K., 2022, [Linguistic vulnerability in refugee status determination](#), στα αγγλικά, Παρουσίαση στο NANSSEN Colloquium

65 Vanbuel M., Bugge E. & Carlsen C. H., (forthcoming), Test taker background variables and outcomes of language and KoS tests for citizenship in Norway, αναφορά στο Hammes Carlsen C., Deygers B., van Oers R., & Rocca L, 2023, [The Consequences of Migration Tests on Low-Literate Adult Migrants: Teacher Opinions in 20 European Countries](#), AERA Online Paper Repository, στα αγγλικά.

66 Wedin, Å, 2020, [Literacy and Agency: The Case of Young Adults who Came to Sweden as Unaccompanied Asylum-seeking Minors](#), στα αγγλικά, Scandinavian Journal of Educational Research, 64:4, 522-534, DOI: 10.1080/00313831.2019.1595710

67 Όπου και προηγουμένως σελ. 532

κράτος μέλος⁶⁸ και μπορεί να μην έχουν πολύ χρόνο στην επίσημη εκπαίδευση.⁶⁹ Έτσι, ενώ είναι πιθανό ότι ένα παιδί ή ένας νέος θα γίνει (περισσότερο) εγγράμματος στην τοπική γλώσσα αν μπορεί (συνεχίσει να) πηγαίνει στο σχολείο, στο μεταξύ πρέπει να ληφθούν μέτρα. Αυτά μπορεί να περιλαμβάνουν προφορικές και οπτικές επεξηγήσεις των διαδικασιών στη μητρική τους γλώσσα και συνεργασία με διερμηνείς.

Εκτός από τον γενικό αλφαριθμητισμό, υπάρχει και το ζήτημα των νομικών γνώσεων: η κατοχή των γνώσεων και των δεξιοτήτων που απαιτούνται για την αποτελεσματική αλληλεπίδραση με το νομικό σύστημα.⁷⁰ Το μεταναστευτικό σύστημα είναι πολύπλοκο, διαρκώς μεταβαλλόμενο και εξαρτάται από τη χώρα στην οποία ζει κανείς. Επομένως, είναι σημαντικό τα άτομα που συνοδεύουν τα παιδιά και τους νέους κατά τη μετάβαση στην ενηλικίωση να είναι οι ίδιοι/-ες νομικά εγγράμματοι/-ες και να είναι σε θέση να βοηθήσουν το παιδί/τον νέο άνθρωπο να γίνει και αυτός. Η σωστή

πληροφόρηση είναι το κλειδί για να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά/ οι νέοι άνθρωποι κάνουν συνειδητές επιλογές και δίνουν τη συγκατάθεσή τους. Ενώ όλοι/-ες οι επαγγελματίες που περιβάλλουν το παιδί/ νέο άτομο πρέπει να διαδραματίσουν κάποιο ρόλο, οι κυβερνήσεις έχουν την ευθύνη να ενημερώνουν τους ανθρώπους σωστά και με προσαρμοσμένο τρόπο.

Ένα άλλο, συναφές, στοιχείο είναι το ζήτημα του ψηφιακού αλφαριθμητισμού. Πολλές χώρες έχουν ψηφιοποιήσει τις διαδικασίες μετανάστευσης τα τελευταία χρόνια, ιδίως μετά το COVID-19, ή απαιτούν ηλεκτρονικές εγγραφές για προσωπικές συναντήσεις.⁷¹ Και, ενώ τα παιδιά και οι νέοι μπορεί να είναι άνετα με τα έξυπνα τηλέφωνα ή τους υπολογιστές, πολλοί από αυτούς θα εξακολουθούν να χρειάζονται υποστήριξη για να πλοηγηθούν στις ηλεκτρονικές διοικητικές πλατφόρμες, ειδικά αν δεν είναι ιδιαίτερα εγγράμματοι με την κλασική έννοια του όρου.

68 Για παράδειγμα, το 68% των ασυνόδευτων παιδιών που ζήτησαν άσυλο το 2023 ήταν 16 ή 17 ετών. Πηγή: Eurostat, [Asylum applicants considered to be unaccompanied minors by citizenship, age and sex - annual data](#) [πρόσβαση 30 Ιουλίου 2024]

69 Όπως είναι αναμενόμενο, η υψηλότερη ηλικία εισαγωγής στη φροντίδα και στο σχολείο αποτελεί παράγοντα κινδύνου για χαμηλότερη εκπαιδευτική προσέλιξη και ακαδημαϊκή ικανότητα. Πηγή: Khalifa Aleghfeli Y. and Hunt L., 2022, [Education of unaccompanied refugee minors in high-income countries: Risk and resilience factors](#), στα αγγλικά, Educational Research Review vol 35, DOI: 10.1016/j.edurev.2022.100433

70 Ο ορισμός προέρχεται από Zariski, A. 2014., [Legal literacy. An introduction to legal studies](#), στα αγγλικά, AU Press

71 Για παράδειγμα, Βέλγιο, Ισπανία.

Συντονισμός μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών

Επειδή όλα τα διαφορετικά άτομα και οι ενδιαφερόμενοι φορείς που εμπλέκονται στη ζωή ενός παιδιού ή ενός νέου ατόμου⁷² έχουν τους συγκεκριμένους ρόλους τους, είναι σημαντικό να εξασφαλίζεται ο συντονισμός και η ροή πληροφοριών μεταξύ τους. Εάν πρόκειται για ασυνόδευτο παιδί, θα πρέπει να το διασφαλίζει ο/η κηδεμόνας.⁷³ Ωστόσο, το παιδί ή ο νέος άνθρωπος θα πρέπει να δώσει τη συγκατάθεσή του προτού ο/η κηδεμόνας το πράξει ή μοιραστεί πληροφορίες, μεταξύ άλλων και όταν είναι ή πρόκειται να γίνει παράτυπος.

Η περαιτέρω ενοποίηση των συστημάτων παιδικής προστασίας αποτελεί ευκαιρία για να εξασφαλιστεί ο παιδοκεντρικός συντονισμός. Πράγματι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συιστά στα κράτη μέλη να θεσπίσουν «ένα κοινό πλαίσιο συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των επαγγελματιών που εργάζονται με ή για τα παιδιά

σε νομικές διαδικασίες ή παρεμβάσεις που αφορούν ή επηρεάζουν τα παιδιά».⁷⁴ Κατά την ανάπτυξη ενός τέτοιου πλαισίου, δύο πράγματα είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Πρώτον, συμπεριλαμβανομένης της διασφάλισης ότι το καθεστώς διαμονής του παιδιού/του νεαρού ατόμου υπό φροντίδα δεν κοινοποιείται στους φορείς επιβολής της νομοθεσίας για τη μεταναστευση, ώστε να διασφαλίζεται ότι εξακολουθούν να λαμβάνουν φροντίδα και υποστήριξη βάσει των αναγκών τους. Δεύτερον, η εξασφάλιση ότι αυτός ο συντονισμός/πλαίσιο ενεργοποιείται αρκετά πριν από τα 18α γενέθλια, προετοιμάζει τις παραδόσεις των πληροφοριών πριν από την μετάβαση στην ενηλικίωση και συνεχίζεται στην ενήλικη ζωή ως μέρος της μεταγενέστερης φροντίδας. Ο συντονισμός θα πρέπει να εστιάζει στον προσδιορισμό και την εφαρμογή μιας βιώσιμης λύσης προς το συμφέρον του παιδιού.

72 Το ίδιο το παιδί/νέος, η οικογένειά του (είτε επί τόπου είτε στο εξωτερικό), ο κηδεμόνας (κατά περίπτωση), οι επαγγελματίες παιδικής προστασίας, ο/η δικηγόρος, οι εκπαιδευτικοί, οι φίλοι/-ες, ο/η κοινωνικός/-ή λειτουργός, το προσωπικό υποδοχής κ.λπ.

73 Νόμιμος/-η εκπρόσωπος

74 Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για [developing and strengthening integrated child protection systems in the best interests of the child](#), στα αγγλικά, §52.

Συμπεράσματα και συστάσεις

Μέχρι να έχουμε ένα σύστημα όπου οι ανάγκες ενός ατόμου θα είναι η μόνη προϋπόθεση για να λάβει υποστήριξη, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η μετάβαση των παιδιών και των νέων μεταναστών/-ριών στην ενηλικίωση επηρεάζεται στενά από τις μεταναστευτικές πολιτικές. Ιδιαίτερα η δυνατότητα των παιδιών και των νέων να έχουν πρόσβαση σε ένα ασφαλές καθεστώς διαμονής έχει αποδειχθεί ότι είναι η βασική προϋπόθεση για να βιώσουν μια ασφαλή, υποστηριζόμενη μετάβαση στην ενηλικίωση.

Πρέπει να γίνουν πολλά για να γίνει αυτό πραγματικότητα, αλλά είναι εφικτό. Επενδύοντας στα μέτρα που παρατίθενται παρακάτω, οι κυβερνήσεις διασφαλίζουν ότι τηρούν τις διεθνείς δεσμεύσεις για τα δικαιώματα των παιδιών. Εξασφαλίζουν επίσης ότι τα παιδιά και οι νέοι προστατεύονται καλύτερα από βλάβες και έχουν περισσότερες πιθανότητες να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους, γεγονός που με τη σειρά του ωφελεί την κοινωνία στο σύνολό της.

Συστάσεις για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής:

Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού:

- Ενσωμάτωση της διαδικασίας για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού για τον προσδιορισμό μιας βιώσιμης λύσης στο εθνικό και ευρωπαϊκό δίκαιο (ξεκινώντας από την οδηγία της ΕΕ για την επιστροφή).⁷⁵
- Να δοθεί προτεραιότητα στην προστασία των παιδιών έναντι της επιβολής της μετανάστευσης, τοποθετώντας τα ασυνόδευτα παιδιά σε περιβάλλοντα φροντίδας με βάση την κοινότητα και την ανάδοχη φροντίδα και διασφαλίζοντας την παρουσία φορέων προστασίας των παιδιών σε χώρους όπου βρίσκονται οικογένειες μεταναστών με παιδιά (σύνορα, κέντρα υποδοχής, κράτηση, κέντρα επιστροφής κ.λπ.),

⁷⁵ Αυτή η πρώτη και έσχατη εγγύηση διασφαλίζει ότι καμία απόφαση επιστροφής δεν εκδίδεται χωρίς τη διαβεβαίωση ότι η επιστροφή είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και πρακτικά εφικτή - αποτρέποντας έτσι μεγάλες περιόδους αναμονής. Και, εάν η παραμονή στη χώρα διαμονής θεωρείται η μόνη λύση, το παιδί θα πρέπει να αποκτήσει ασφαλές καθεστώς διαμονής.

Μηχανισμός και διαδικασίες νομιμοποίησης:

- Διασφάλιση της διαθεσιμότητας δίκαιων και ανθρώπινων μηχανισμών νομιμοποίησης για διάφορους λόγους στο εθνικό δίκαιο, οι οποίοι λαμβάνουν υπόψη την κατάσταση και τις ευκαιρίες των παιδιών και των νέων.⁷⁶ Διασφάλιση ότι οι λόγοι παραμονής εξετάζονται και αυτεπαγγέλτως,
- Να εκδίδονται άδειες διαμονής σε άτομα (και στην οικογένειά τους, κατά περίπτωση) όταν διαπιστώνεται ότι μια απόφαση επιστροφής δεν μπορεί να εφαρμοστεί για νομικούς ή πρακτικούς λόγους, αντί να εκδίδονται αναστολές απέλασης. Τα παιδιά των οποίων η αίτηση διαμονής απορρίφθηκε θα πρέπει να υπαχθούν σε διαδικασία για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και να τους χορηγηθεί προσωρινή άδεια μέχρι να βρεθεί μια βιώσιμη λύση,
- Διασφάλιση του ότι οι επαγγελματίες υιοθετούν μια διατομεακή προσέγγιση και ελέγχουν και προσέχουν όλες τις πτυχές του παιδιού ή του νέου και της ζωής τους που αλληλεπιδρούν με την ικανότητά τους να συμμετέχουν στις διαδικασίες νομιμοποίησης/ διαμονής. Αυτές οι πτυχές μπορεί να περιλαμβάνουν την ανιθαγένεια, την εμπειρία βίας και τον βαθμό αλφαριθμητισμού. Εφαρμογή μέτρων μετριασμού, όπου είναι απαραίτητο,
- Βεβαίωση ότι οι κηδεμόνες/εκπρόσωποι των ασυνόδευτων παιδιών γνωρίζουν καλά τους μηχανισμούς νομιμοποίησης και τις διαδικασίες για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού,

Ισχύς των αδειών διαμονής:

- Παράταση της ισχύος των αδειών διαμονής που χορηγούνται σε παιδιά επειδή είναι ανήλικα μετά την ενηλικίωσή τους. Διασφάλιση του ότι παρατείνονται για τουλάχιστον εννέα μήνες από την ενηλικίωση ή μέχρι τη λήξη των πολιτικών μεταγενέστερης φροντίδας της χώρας, ώστε το παιδί/νέος να έχει πρόσβαση σε άδειες για άλλους λόγους,
- Διασφάλιση του ότι οι προσωρινές άδειες διαμονής ισχύουν για τουλάχιστον 24 μήνες και διαρκούν μέχρι την ενηλικίωση, εάν το παιδί κλείσει εν τω μεταξύ τα 18 του χρόνια,

Συντονισμός και συνεργασία:

- Θέσπιση ενός κοινού πλαισίου συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των επαγγελματιών που εργάζονται με ή για τα παιδιά σε νομικές διαδικασίες, διασφαλίζοντας ότι θα δημιουργηθεί ένα τείχος προστασίας, ώστε η υποστήριξη που παρέχεται να βασίζεται στις ανάγκες του παιδιού/του νέου.

⁷⁶ Τα μέτρα νομιμοποίησης πρέπει όχι μόνο να πληρούν τα κριτήρια που πρέπει να πληρούν όλα τα μέτρα νομιμοποίησης, αλλά και να σχεδιάζονται με γνώμονα την ιδιαίτερη κατάσταση και τις ευκαιρίες των παιδιών και των νέων. Οι άδειες εργασίας θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ότι οι νέοι, γενικά, κερδίζουν λιγότερα χρήματα από τους μεγαλύτερους ενήλικες. Οι άδειες σπουδών θα πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι πολλά παιδιά και νέοι/-ες μετανάστες/-ριες έχουν διακόψει και καθυστερήσει την εκπαιδευτική τους σταδιοδρομία. Οι άδειες που βασίζονται στην οικογενειακή ή ιδιωτική ζωή θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις διαμορφωτικές επιπτώσεις των εμπειριών των παιδιών και των νέων στη χώρα.

Διαδικαστικές εγγυήσεις:⁷⁷

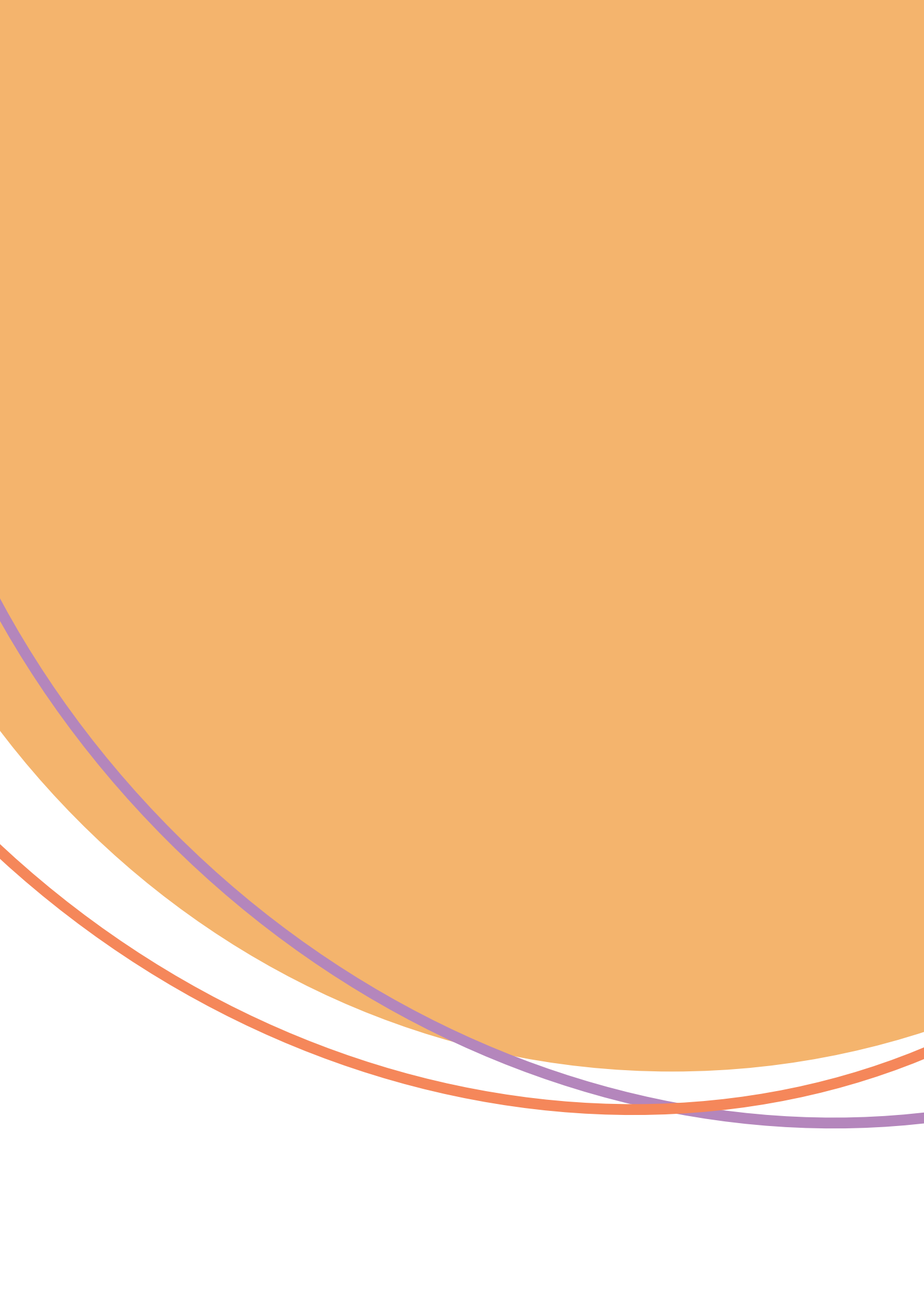
- Να παρέχεται σε όλα τα παιδιά και τους νέους που εμπλέκονται σε μεταναστευτικές διαδικασίες δωρεάν και ποιοτική νομική συνδρομή,
- Εξασφάλιση ότι τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να ακουστούν σε κάθε νομική ή διοικητική διαδικασία που τα αφορά, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων νομιμοποίησης και των προσφυγών,

Φροντίδα, μεταγενέστερη φροντίδα και υποστήριξη:

- Να αποσαφηνιστεί στον νόμο ή στην πολιτική ότι όλα τα παιδιά και οι νέοι δικαιούνται φροντίδα, μεταγενέστερη φροντίδα ή/και υποστήριξη βάσει των αναγκών τους κατά τη μετάβαση στην ενηλικίωση, ώστε να μην αποκλείονται παιδιά ή νέοι με βάση το καθεστώς διαμονής,
- Να καταστεί η υποβολή αίτησης και η απόκτηση καθεστώτος ασφαλούς διαμονής υποχρεωτικό μέρος της φροντίδας και της μεταγενέστερης φροντίδας που λαμβάνουν τα παιδιά που είναι μετανάστες/-ριες. Θα πρέπει να συζητείται και να προετοιμάζεται όσο το δυνατόν νωρίτερα και το αργότερο 1,5 έτος πριν από τα 18α γενέθλια.⁷⁸

77 Βλέπε PICUM, 2023, [Regularisation mechanisms and programmes: why they matter and how to design them](#), στα αγγλικά, για τις διαδικαστικές εγγυήσεις που πρέπει να υπάρχουν σε κάθε μηχανισμό ή πρόγραμμα νομιμοποίησης: προσβασιμότητα, οικονομική προσιτότητα, δικαίωμα ακρόασης, ανασταλτικές προσφυγές, νομική συνδρομή, ανεξάρτητη λήψη αποφάσεων βάσει σαφών κριτηρίων κ.λπ.

78 Ή νωρίτερα εάν η απόκτηση καθεστώτος ασφαλούς διαμονής εξαρτάται, στην πράξη ή στον νόμο, από την ηλικία υποβολής της αίτησης.

PICUM

For undocumented migrants,
for social justice.

Rue du Congrès 37
1000 Brussels, Belgium
Tel: +32 2 883 68 12
info@picum.org
www.picum.org